

В.А. Ромака^{1,2}, П. Рогль³, Ю.В. Стадник⁴, Л.П. Ромака⁴,
Д. Качаровський⁵, Р.О. Корж², В.Я. Крайовський², О.І. Лах⁶

Особливості структурних, енергетичних та кінетичних характеристик твердого розчину $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$

¹Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я. Підстригача НАН України, вул. Наукова, 3-б, Львів, 79060, Україна, e-mail: yromaka@polynet.lviv.ua;

²Національний університет "Львівська політехніка", вул. С. Бандери, 12, Львів, 79013, Україна;

³Інститут фізичної хімії Віденського університету, вул. Верінгерштрассе, 42, Відень, А-1090, Австрія, e-mail: peter.franz.rogl@univie.ac.at;

⁴Львівський національний університет ім. І.Франка, вул. Кирила і Мефодія, 6, Львів, 79005, Україна, e-mail: stadnyk_yuriy@franko.lviv.ua;

⁵Інститут низьких температур і структурних досліджень Польської Академії наук, Р.О. Бокс 1410, 50-950, Броцлав, Польща, e-mail: D.Kaczorowski@int.pan.wroc.pl;

⁶АТЗТ «НВО «Термоприлад» ім. В.І. Лаха, вул. Наукова, 3, Львів, 79060, Україна, e-mail: thermo2007@ukr.net.

Досліджено особливості кристалічної та електронної структур, кінетичні та енергетичні характеристики напівпровідникового твердого розчину $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ у діапазонах: $T = 80\div 400$ К, $N_A^{\text{Ru}} \approx 9,5 \cdot 10^{19} \text{ см}^{-3}$ ($x = 0,005$) $\div 5,7 \cdot 10^{20} \text{ см}^{-3}$ ($x = 0,03$). Встановлено природу механізму одночасного генерування структурних дефектів донорної та акцепторної природи, що призводить до зміни ширини забороненої зони, ступеню компенсації напівпровідника і визначає його властивості.

Ключові слова: напівпровідник, електропровідність, електронна структура.

Стаття поступила до редакції 23.10.2013; прийнята до друку 15.03.2014.

Вступ

Запропонована робота продовжує дослідження механізмів провідності n - HfNiSn [1-3] як при різних способах легування, так і типу домішок, а оптимізація параметрів напівпровідника шляхом сильного легування [4] призводить до високих значень термоелектричної добротності [5]. У [1-3] встановлено, що кристалічна структура HfNiSn є неупорядкованою: позиція $4a$ атомів Hf ($5d^2 6s^2$) до $\sim 1\%$ зайнята атомами Ni ($3d^8 4s^2$), що генерує у кристалі донори, пояснюючи механізм «априорного легування» напівпровідника донорами. Формула сполуки з урахуванням утворених дефектів набуде вигляду: $(\text{Hf}_{1-y}\text{Ni}_y)\text{NiSn}$, $y \leq 0,01$. Уведення у HfNiSn атомів Co ($3d^7 4s^2$) та Rh ($4d^8 5s^1$) [2, 3] шляхом заміщення Ni ($4c$) призводило до появи акцепторів, а введення атомів Sb ($4d^{10} 5s^2 5p^3$) у позицію $4b$ шляхом заміщення Sn ($4d^{10} 5s^2 5p^2$) – донорів. Легування n - HfNiSn переліченими домішками змінювало електронну структуру напівпровідника, зокрема, ширину забороненої зони ε_g , положення рівня

Фермі ε_F тощо.

У даній роботі досліджено процеси легування n - HfNiSn атомами Ru , зокрема, умови та механізми входження атомів Ru у матрицю напівпровідника як із залученням рентгенівських методів аналізу [6], так і розрахунків електронної структури методом Корінгі-Кона-Ростокера (KKR) у наближенні когерентного потенціалу (CPA) і локальної густини (LDA) [7]. Зразки синтезовано у лабораторії Інституту фізичної хімії Віденського університету. Вимірювалися температурні і концентраційні залежності питомого опору (ρ) та коефіцієнта термо-ЕРС (α) у діапазонах: $T = 80\div 400$ К, $N_A^{\text{Ru}} \approx 9,5 \cdot 10^{19} \text{ см}^{-3}$ ($x = 0,005$) $\div 5,7 \cdot 10^{20} \text{ см}^{-3}$ ($x = 0,03$). Методи досліджень наведено в [1].

I. Дослідження кристалічної та електронної структур $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$

Рентгенівські фазовий та структурний аналізи показали, що зразки $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$, $x = 0\div 0,03$, є однофазними, дифрактограми індексуються у

структурному типі MgAgAs. У зразках з більшим вмістом Ru ($x > 0,03$) наявні сліди інших фаз, вказуючи на обмежену розчинність Ru. Атоми Ru ($4d^7 5s^1$), заміщаючи у позиції 4c атоми Ni, генерують у кристалі дефекти акцепторної природи. У такому разі формула сполуки набере вид: $(\text{Hf}_{1-y}\text{Ni}_y)\text{Ni}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$, $y \leq 0,01$, $x = 0 \div 0,03$, де y – частка атомів Ni у позиції 4a атомів Hf [1]; x – частка атомів Ru у позиції 4c атомів Ni. Враховуючи, що елементарна комірка HfNiSn деформована через зайняття $\sim 1\%$ позиції атомів Hf атомами Ni, то процес витіснення атомів Ni ($r_{\text{Ni}} = 0,124 \text{ нм}$) з позиції 4a і зайняття її атомами Hf ($r_{\text{Hf}} = 0,158 \text{ нм}$) приведе до збільшення значень $a(x)$ (рис. 1). Якщо на цей процес накласти ще і заміщення атомів Ni також більшими атомами Ru ($r_{\text{Ru}} = 0,132 \text{ нм}$), то на ділянці концентрацій $0 < x \leq 0,01$ нахил залежності $a(x)$ буде доволі крутим, бо його визначають згадані два фактори.

Після витіснення атомів Ni з позиції 4a (при $x \approx 0,01$), швидкість зміни $a(x)$ (кут нахилу) зменшується і визначається лише різницею атомних радіусів Ni та Ru. Цей процес проявляється на ділянці $0,01 < x \leq 0,02$ залежності $a(x)$ (рис. 1). На ділянці концентрацій Ru, $0,02 \leq x \leq 0,03$, значення $a(x)$ зменшуються, що було неочікуваним, бо не вписувалося у логіку прийнятого механізму входження атомів домішки у структуру сполуки HfNiSn [2, 3].

Уточнення кристалічної структури $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ методом порошку показало, що фактор невідповідності R_{Br} моделі структури експериментальним результатам не перевищує 4%. У той же час, через незначну кількість атомів Ru в структурі HfNiSn (з точки зору рентгенівського методу [6]) нам не вдалося однозначно визначити модель просторового розташування атомів в $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$. Річ у тім, що значення R_{Br} фактору для упорядкованого варіанту структури були незначно меншими від значень R_{Br} для неупорядкованого

варіанту.

Таким чином, рентгенівський метод дослідження кристалічної структури $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ не дозволив несуперечливо пояснити динаміку просторового розташування атомів у матриці напівпровідника. Однозначно лише встановлено, що при легуванні n -HfNiSn атомами Ru у кристалі одночасно відбувається зменшення та ліквідація структурних дефектів донорної природи у результаті витіснення $\sim 1\%$ атомів Ni з позиції Hf (4a) та генерація акцепторів у результаті заміщення атомів Ni (4c) атомами Ru. Однак не ідентифіковані процеси, що спричинили зменшення значень $a(x)$ $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ на ділянці $0,02 \leq x \leq 0,03$, адже саме вони, як ми покажемо нижче, визначають властивості напівпровідника.

Для прогнозування поведінки рівня Фермі ϵ_F , ширини забороненої зони ϵ_g та кінетичних характеристик n -HfNiSn, легованого Ru, здійснено розрахунок розподілу електронної густини (DOS) для упорядкованого варіанту структури (рис. 1,б) з урахуванням двох відомих механізмів одночасної зміни числа дефектів у кристалі: зменшення та ліквідація донорів при витісненні $\sim 1\%$ атомів Ni з позиції Hf та утворення акцепторів при заміщенні Ni (4c) атомами Ru. Розрахунки підтвердили висновок структурних досліджень стосовно механізму зміни ступеню компенсації напівпровідника $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$. Цей результат проявляється у поведінці рівня Фермі ϵ_F , який при найменших концентраціях домішки Ru дрейфує від краю зони провідності у напрямі валентної зони, яку згодом перетне. Такий процес буде супроводжуватися зміною типу основних носіїв струму напівпровідника – від електронів в n -HfNiSn до дірок в $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$, $x \geq 0,01$.

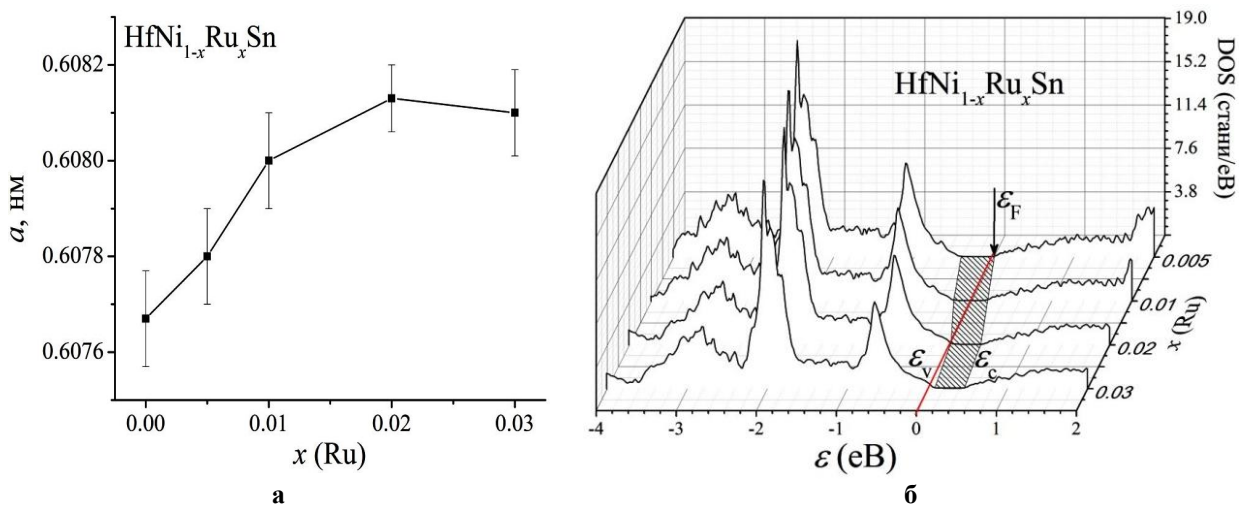

Рис. 1. Зміна значень періоду кристалічної ґратки $a(x)$ (а) та розподіл електронної густини DOS (б) $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$.

II. Дослідження кінетичних характеристик $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$

Температурні залежності питомого електроопору $\ln \rho(1/T)$ та коефіцієнта термо-ерс $\alpha(1/T)$ для зразків $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$, $x = 0 \div 0,03$, показано на рис. 2, на яких присутні високо- та низькотемпературні активаційні ділянками, що є типовим для сильнолегованих та компенсованих напівпровідників (СЛКН) [8]. Із активаційних ділянок $\ln \rho(1/T)$ обчислено значення енергій активації з рівня Фермі ϵ_F на рівень протікання зони провідності ϵ_1^p та стрибки електронів ϵ_3^p по станах з енергіями, близькими до ϵ_F , а з ділянок залежностей $\alpha(1/T)$ – значення енергій активації ϵ_1^α та ϵ_3^α , що дають, відповідно, значення амплітуди модуляції зон неперервних енергій та дрібномасштабної флуктуації [9].

Легування $n\text{-HfNiSn}$ найменшими концентраціями Ru стрімко збільшує значення питомого опору, наприклад, при 80 К, від $\rho(x=0) = 107,1 \text{ мкОм}\cdot\text{м}$ до $\rho(x=0,005) = 8775,8 \text{ мкОм}\cdot\text{м}$ та $\rho(x=0,01) = 9970,1 \text{ мкОм}\cdot\text{м}$ (рис. 3а). Така поведінка

$\rho(x)$ засвідчує, що у кристалі утворилися акцептори, які зменшують концентрацію вільних електронів шляхом їх виморожування на домішковий акцепторний рівень (зону). Даний результат було передбачено розрахунками DOS $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ (рис. 1,б).

Прозорою з фізичної точки зору та прийнятих моделей просторового розташування атомів і електронної структури $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ видавалася поведінка залежності $\rho(x)$ і при більших концентраціях домішки Ru, $x > 0,01$. Ми вважали, що при збільшенні концентрації акцепторів рівень Фермі підійде до стелі валентної зони, що спричинить зростання концентрації вільних дірок, які будуть за цих умов основними носіями електричного струму, а значення опору почне зменшуватися. Однак, знак коефіцієнта термо-ерс $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ в усьому діапазоні концентрацій та температур залишався від'ємним (рис. 2). Отже, при концентраціях Ru, $x > 0,01$, ми і надалі спостерігаємо активацію електронів з рівня Фермі ϵ_F на рівень протікання зони провідності. Постає запитання: що ж тоді призвело до зменшення значень $\rho(x)$ $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ при $x > 0,01$?

Така поведінка $\rho(x)$ $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ при $x > 0,01$ є можливою лише за умови генерування у кристалі донорів. А тому можемо припустити, що легування $n\text{-HfNiSn}$ атомами Ru спричиняє одночасне

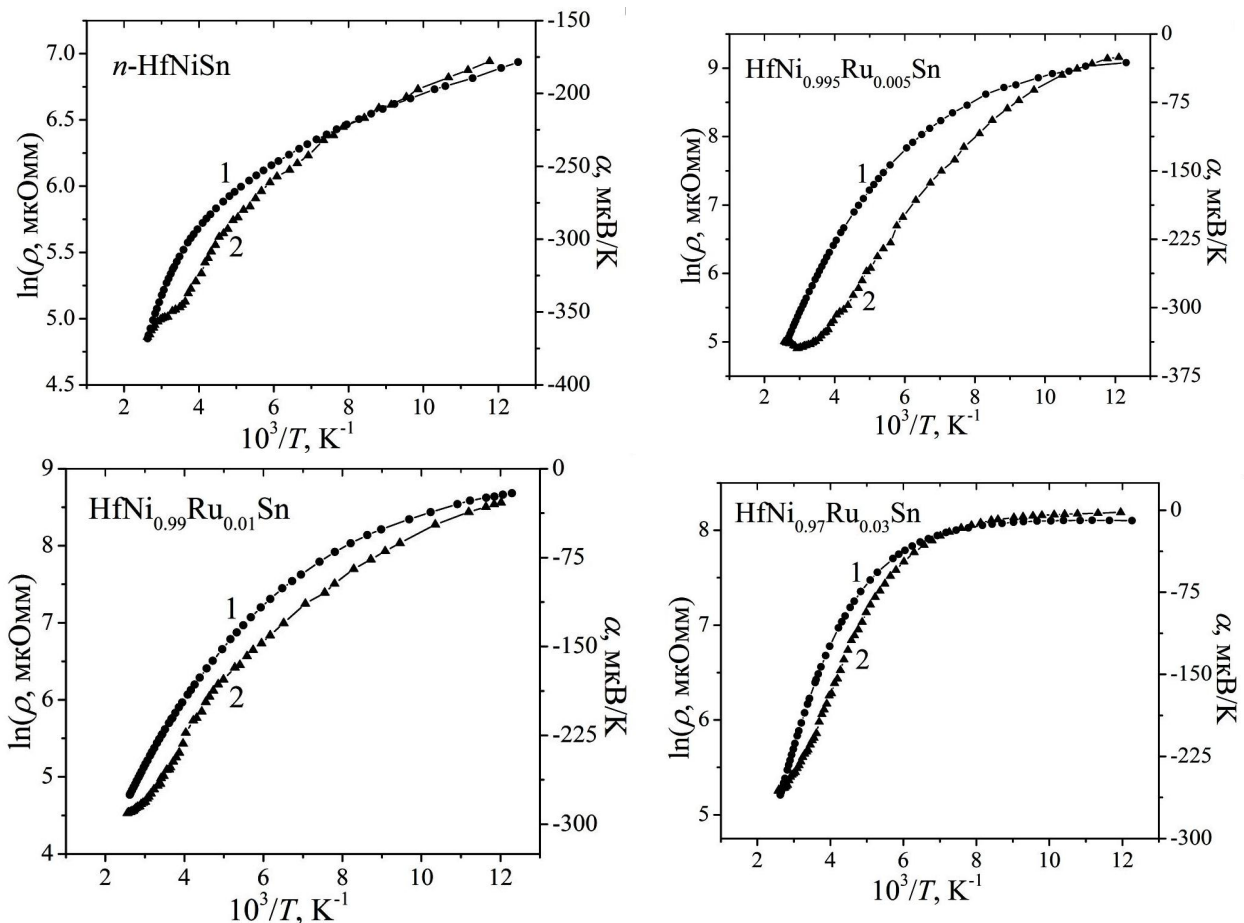

Рис. 2. Температурні залежності питомого опору ρ (1) та коефіцієнта термо-ерс α (2) $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$.

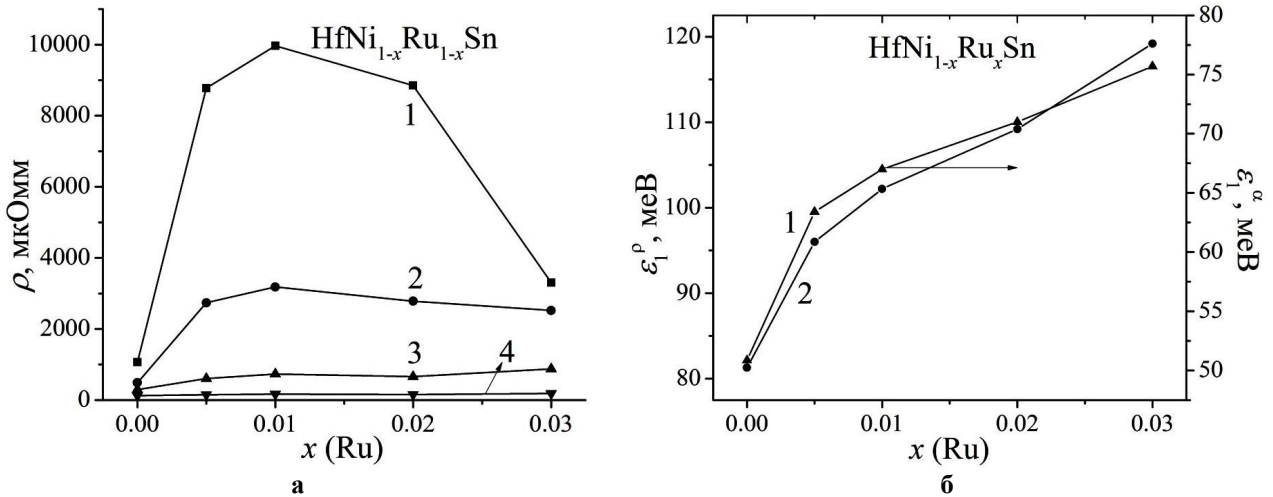

Рис. 3. Зміна значень питомого опору ρ при різних температурах: 1 – $T = 80$ К; 2 – $T = 160$ К; 3 – $T = 250$ К; 4 – $T = 380$ К (а) та енергій активації ϵ_1^α (1), ϵ_1^β (2) (б) $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$.

генерування структурних дефектів акцепторної та донорної природи за невстановленим механізмом, що змінює електронну структуру напівпровідника, зокрема, ширину забороненої зони, густину станів на рівні Фермі тощо.

Свідченням того, що легування n - HfNiSn атомами Ru генерує у кристалі акцептори є характер дрейфу рівня Фермі ϵ_F (рис. 3,б). Так, введення у напівпровідник найменших концентрацій домішки приводить до відходу рівня Фермі від рівня протікання зони провідності на величину $\epsilon_1^p(x = 0,005) = 96,1$ меВ, а при $x = 0,03$ рівень Фермі відійде на відстань $\epsilon_1^p(x = 0,03) = 119,2$ меВ. Враховуючи, що ширина забороненої зони n - HfNiSn $\epsilon_g = 287,7$ меВ, то зрозуміло, що рівень Фермі ϵ_F ще не перетне середину забороненої зони. З іншого боку, така поведінка ϵ_F при значних концентраціях акцепторів ($N_A^{\text{Ru}} \approx 5,7 \cdot 10^{20} \text{ см}^{-3}$ ($x = 0,03$)). можлива лише за наявності механізму генерування донорів у кристалі. Те, що рівень Фермі повільно, але рухається у напрямі валентної зони (рис. 3,б), свідчить, що в $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ швидкість генерування акцепторів є більшою, ніж донорів.

Привертаємо увагу на ще одну особливість залежності $\epsilon_1^p(x)$ $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$. На ділянці $x = 0 \div 0,005$ швидкість дрейфу рівня Фермі ϵ_F становить: $\Delta \epsilon_F / \Delta x_{\text{Ru}} \approx 29,8$ меВ/(Ru). У той же час, залежність $\epsilon_1^p(x)$ на ділянці $x > 0,005$ змінює нахил, а швидкість руху ϵ_F зменшується більше, ніж у три рази і становить: $\Delta \epsilon_F / \Delta x_{\text{Ru}} \approx 9,3$ меВ/(Ru). Причиною того, що залежність $\epsilon_1^p(x)$ $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ змінює нахил при $x > 0,005$ є прояв механізму

зменшення та ліквідації донорів на ділянці $x = 0 \div 0,005$ через витіснення Ni з позиції $4a$ атомів Hf.

Доказом того, що у $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ одночасно зростає концентрація акцепторів та донорів, тобто зростає ступінь компенсації, слугує характер зміни значень енергій активації ϵ_1^α та ϵ_3^α (рис. 3,б). Можемо стверджувати, що при легуванні n - HfNiSn домішкою Ru зростає ступінь компенсації, на що вказує ріст амплітуди модуляції великомасштабної флуктуації від значень $\epsilon_1^\alpha(x = 0) = 50,9$ меВ до $\epsilon_1^\alpha(x = 0,03) = 75,7$ меВ (рис. 3,б). Одночасно відбувається зменшення енергії активації стрибкової провідності ϵ_3^p (від $\epsilon_3^p(x = 0) = 8,7$ меВ до $\epsilon_3^p(x = 0,03) = 0,7$ меВ) та глибини потенціальної ями дрібномасштабної флуктуації ϵ_3^α (від $\epsilon_3^\alpha(x = 0) = 9,4$ меВ до $\epsilon_3^\alpha(x = 0,03) = 1,1$ меВ).

Таким чином, неможливо пояснити поведінку кінетичних та енергетичних характеристик n - HfNiSn , легованого Ru, на основі раніше встановлених механізмів зміни ступеню компенсації напівпровідника [1-3]. Окрім того, результати розрахунку DOS (рис. 1,б) не є адекватними експериментальним результатам. А це означає, що підходи стосовно просторового розташування атомів у реальному кристалі, покладені в основу розрахунків, не відображають реального стану у кристалі. Нижче, застосовуючи метод оптимізації моделі кристалічної структури на основі результатів розрахунку електронної структури та фізичних властивостей напівпровідника [4], буде запропоновано механізм одночасного генерування у кристалі $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ акцепторів та донорів, що дозволяє пояснити отримані результати.

III. Уточнення кристалічної та електронної структур $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$

Оскільки нам до кінця не зрозумілий механізм утворення структурних дефектів у $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$, вирішимо зворотну задачу. Відомо, що для розрахунку енергії електрона у першій зоні Бріллоена необхідно знати розташування атомів в елементарній комірці. З іншого боку, найменші структурні зміни змінюють локальну симетрію та DOS. А тому адекватність результатів розрахунку DOS результатам експерименту передбачає, що модель структури відображає просторове розташування атомів у кристалі. Отже, результати розрахунку DOS у співставленні з фізичними властивостями дають можливість отримати інформацію про структуру кристалу, яка недоступна при використанні рентгенівських методів дослідження.

Використовуючи прив'язку до числових значень енергії активації ϵ_1^p з рівня Фермі на рівень протікання зони провідності $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ шукали ступінь компенсації, яка забезпечить експериментально встановлену швидкість руху рівня Фермі: $\Delta\epsilon_F/\Delta x_{\text{Ru}} \approx 9,3 \text{ меВ}/\%(\text{Ru})$. Розрахунки DOS проведені для різних варіантів як розташування атомів у вузлах елементарної комірки, так і ступеню зайнятості кристалографічної позиції власними або чужими атомами. Виявилось, що найбільш прийнятним є варіант розташування атомів, який передбачає появу вакансій у позиції атомів Sn (4b). У цьому випадку формула сполуки зміниться: $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}_{1-z}$, а кристалічна структура залишиться упорядкованою, однак деформованою. Враховуючи, що атоми Sn є найбільшими у $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}_{1-z}$ ($r_{\text{Sn}} = 0,162 \text{ нм}$), то поява вакансій у позиції 4b спричинить деформування комірки і зменшення значень $a(x)$ на ділянці концентрацій $0,02 \leq x \leq 0,03$ (рис. 1,а). Подальше збільшення числа атомів Ru в $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}_{1-z}$ і, як результат, збільшення числа вакансій у позиції 4b, порушить стійкість структури через сильну деформацію, що пояснює обмежену розчинність Ru.

Розрахувавши, яким чином фундаментальні параметри напівпровідника – ширина забороненої зони та положення рівня Фермі залежать від концентрації атомів Ni у позиції Hf (4a) та числа вакансій у позиції Sn (4b), ми порівняли отримані результати з результатами експерименту і отримали залежність, яка відображає динаміку зміни донорів у $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ і пояснює просторове розташування атомів у $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ (рис. 4). На основі отриманих знань про механізм генерування дефектів у $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$, які визначають його електронну структуру, проведено розрахунок DOS (рис. 5). Запропонована модель електронної структури $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$ адекватно відображає існуючу в напівпровіднику ступінь компенсації. З рис. 5 випливає, що рівень Фермі повільно дрейфує у напрямі валентної зони,

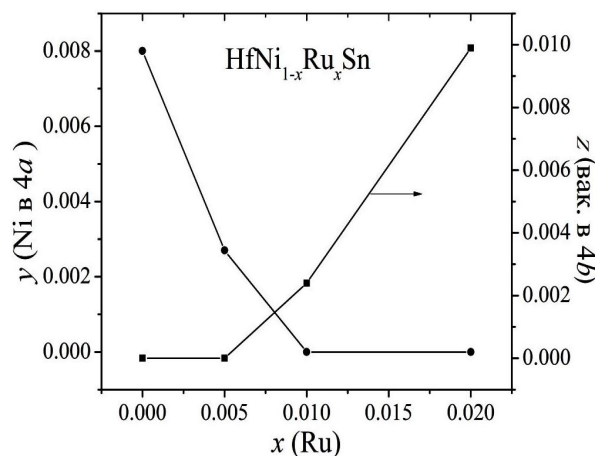

Рис. 4. Зміна концентрацій атомів Ni у позиції Hf (4a) та вакансій у позиції Sn (4b) $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$.

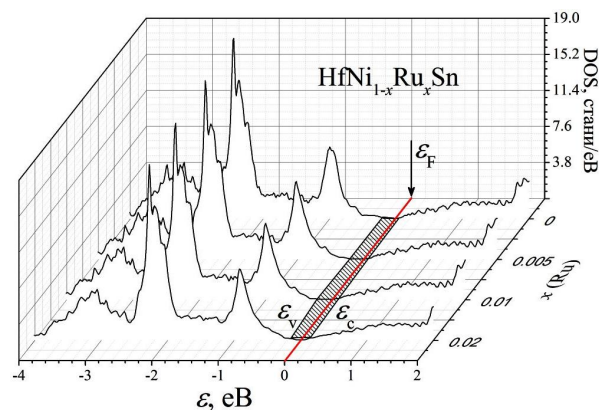

Рис. 5. Уточнений розрахунок розподілу електронної густини DOS $\text{HfNi}_{1-x}\text{Ru}_x\text{Sn}$.

що викликане одночасним генеруванням акцепторів та донорів, причому, як видно з рис. 4, швидкість генерування донорів у 2 рази менша, ніж акцепторів.

Таким чином, результатом комплексного дослідження структурних, енергетичних та кінетичних характеристик n - HfNiSn , легованого Ru, є встановлення механізму генерування структурних дефектів, що приводить до зміни ширини забороненої зони та ступеню компенсації напівпровідника, суть якого в одночасному зменшенні та ліквідації дефектів донорної природи у результаті витіснення $\sim 1\%$ атомів Ni з позиції Hf (4a), генерування дефектів акцепторної природи при заміщенні атомів Ni у позиції 4c атомами Ru та генерування дефектів донорної природи у вигляді вакансій у позиції Sn (4b).

Робота виконана у рамках гранту НАН України, № 106U000594.

Ромака В.А. - д.т.н., професор Національного університету "Львівська політехніка", с.н.с. Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. Підстригача НАН України;
Rogl Peter - доктор фізики, професор, директор Інституту фізичної хімії Віденського університету;
Качаровський Даріуш - доктор фізики, професор, директор Інституту низьких температур та структурних досліджень ПАН;

Стадник Ю.В. - к.х.н., провідний науковий співробітник;
Ромака Л.П. - к.х.н., провідний науковий співробітник;
Корж Р.О. - к.т.н., доцент, керуючий справами Національного університету "Львівська політехніка";
Крайовський В.Я. - проректор Національного університету "Львівська політехніка";
Лак О.І. - заступник директора-головний інженер АТЗТ «НВО «Термоприлад» ім. В.І. Лаха.

- [1] В.А. Ромака, P. Rogl, Ю.В. Стадник, В.В. Ромака, Е.К. Hlil, В.Я. Крайовський, А.М. Горынь, ФТП 46(9), 1130 (2012).
- [2] V.V. Romaka, P. Rogl, L. Romaka, Yu. Stadnyk, A. Grytsiv, O. Lakh, V. Krayovsky, Intermetallics 35(1), 45 (2013).
- [3] В.А. Ромака, P. Rogl, Ю.В. Стадник, В.В. Ромака, Е.К. Hlil, В.Я. Крайовський, А.М. Горынь, ФТП 47(9), 1157 (2013).
- [4] В.А. Ромака, В.В. Ромака, Ю.В. Стадник, Інтерметалічні напівпровідники; властивості та застосування (Львів, Львівська політехніка, 2011).
- [5] Л.И. Анатычук, Термоэлементы и термоэлектрические устройства (Киев, Наукова думка, 1979).
- [6] V.K. Pecharsky and P.U. Zavalij, Fundamentals of Powder Diffraction and Structural Characterization of Materials (New York, Springer, 2005).
- [7] M. Schröter, H. Ebert, H. Akai, P. Entel, E. Hoffmann, G.G. Reddy, Phys. Rev. B. 52, 188 (1995).
- [8] Б.И. Шкловский, А.Л. Эфрос, Электронные свойства легированных полупроводников (Москва, Наука, 1979).
- [9] В.А. Ромака, Ю.В. Стадник, В.В. Ромака, D. Fruchart, Ю.К. Гореленко, В.Ф. Чекурин, А.М. Горынь, ФТП 41(9), 1059 (2007).

V.A. Romaka^{1,2}, P. Rogl³, Yu.V. Stadnyk⁴, L.P. Romaka⁶,
D. Kaczorowski⁵, R.O. Korzh², V.Ya. Krayovsky², O.I. Lakh⁴

Features of the Structural, Energetic and Kinetic Properties HfNi_{1-x}Ru_xSn Solid Solution

¹Ya. Pidstryhach Institute for Applied Problems of Mechanics and Mathematics, NAS of Ukraine, Naukova str., 3-b, Lviv, 79060, Ukraine;

²National University "Lvivska Politechnika", Bandera str., 12, Lviv, 79013, Ukraine;

³Institut für Physikalische Chemie, Universität Wien, Währingerstrasse, 42, Wien, A-1090, Austria;

⁴Ivan Franko National University of Lviv, Kyryla and Mefodiya Str., 6, Lviv, 79005, Ukraine;

⁵Institute of Low Temperature and Structure Research Polish Academy of Sciences, P.O. Box 1410, 50-950, Wrocław, Poland;

⁶V.I. Lakh NVO "Termoprylad", Naukova Str., 3, Lviv, 79060, Ukraine.

The crystal and electronic structure, energy and kinetic properties of semiconducting HfNi_{1-x}Ru_xSn solid solution in the ranges : T = 80÷400 K, $N_A^{Ru} \approx 9,5 \cdot 10^{19} \text{ cm}^{-3}$ (x = 0,005) ÷ $5,7 \cdot 10^{20} \text{ cm}^{-3}$ (x = 0,03), was investigated. The nature of the mechanism of generation of structural defects, leading to a change in the band gap and the degree of compensation of the semiconductor and agreement with experimental data.

Keywords: semiconductor, conduction, electronic structures.